

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Ніколова Володимира Володимировича

«Порівняльна характеристика різних способів підготовки опорних зубів зі зруйнованою коронковою частиною під незнімні металокерамічні конструкції зубних протезів»,

представлену на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.22 – стоматологія до спеціалізованої вченої ради Д 44.601.01 при Українській медичній стоматологічній академії.

Актуальність теми. Відомо, що незнімні протези відіграють найважливішу роль в процесі лікування дефектів твердих тканин зубів та дефектів зубних рядів. Виготовлення високоточних незнімних ортопедичних конструкцій потребує попереднього проведення комплексу підготовчих заходів загального й місцевого характеру, одним із яких є ретракція маргінального ясенного краю. Протягом останніх десятиліть відбувається постійне удосконалення як матеріалів для виготовлення незнімних конструкцій, так і способів підготовки опорних зубів до протезування. Незважаючи на численні дослідження, ці питання й досі залишаються не вирішеними. Тому, враховуючи широке коло окреслених питань, існує необхідність поглибленого вивчення окремих ланок у розвитку негативного впливу ретракції ясен на слизову оболонку порожнини рота. Саме тому завдання підвищення якості ортопедичного лікування пацієнтів шляхом обґрунтування можливості застосування діатермокоагуляційного методу тимчасової ретракції слизової оболонки у разі часткового чи повного руйнування коронкової частини зуба при протезуванні незнімними металокерамічними протезами слід вважати своєчасними і актуальними, що відповідає вимогам сучасної стоматології.

Дисертаційна робота є фрагментом комплексної ініціативної теми кафедр стоматологічного профілю Української медичної стоматологічної академії «Удосконалення ортопедичних методів профілактики та лікування вторинної адентії, патологічної стертості, уражень тканин пародонта та захворювань

СНІЦС у дорослих на тлі загальносоматичної патології» (державний реєстраційний номер 0111U004872).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна (з оцінкою змісту дисертації).

Дисертаційне дослідження Ніколова В. В. виконано на сучасному науковому рівні. Назва роботи відповідає її змісту. Автором сформульовані конкретні мета і завдання дослідження.

Дисертація присвячена актуальному питанню ортопедичної стоматології, а саме, підвищенню якості ортопедичного лікування пацієнтів шляхом обґрунтування можливості застосування діатермокоагуляційного методу тимчасової ретракції слизової оболонки в разі часткового чи повного руйнування коронкової частини зуба при протезуванні незнімними металокерамічними протезами. Для вирішення цієї мети поставлено п'ять завдань: розробити і впровадити в клінічну практику власні конструкції електродів для проведення діатермокоагуляції до апарата ДКС-2М; порівняти вплив методів механохімічної ретракції й діатермокоагуляції на стан слизової оболонки ясен за результатами мікроскопії її маргінального краю; за результатами клінічних методів індексного контролю провести порівняльний аналіз впливу механохімічної й діатермокоагуляційної ретракцій на стан слизової оболонки на різних етапах виготовлення незнімних металокерамічних конструкцій; на підставі результатів термографії слизової оболонки і твердих тканин зубів після проведення ретракції ясен визначити вплив методу діатермокоагуляційної ретракції в порівнянні з механохімічним її варіантом; з'ясувати стан жувальної ефективності в пацієнтів дослідних груп після фіксації незнімних зубних протезів з опорою на підготовлені до протезування зуби із застосуванням механохімічної й діатермокоагуляційної ретракцій.

Наведені в дисертації положення обґрунтовані на підставі сучасних інформативних досліджень. Використані методи дослідження адекватні поставленим меті і завданням дисертаційної роботи та дозволяють отримати достовірні результати. Дослідження базуються на лабораторних, клінічних та статистич-

них методах. Висновки відображають основний зміст дисертації, сформульовані чітко.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження забезпечені достатньою кількістю клінічного матеріалу. Робота виконана на підставі клінічного спостереження 54 пацієнтів віком 20 до 60 років і старше, яким проводилася підготовка м'яких тканин навколо опорних зубів при незнімному протезуванні. Усі хворі були поділені на 2 дослідні групи: 29 осіб яким проводили ретракцію ясен опорних зубів під незнімні конструкції зубних протезів за допомогою діатермокоагуляції і 25 хворих, яким ретракцію ясеневого жолобка проводили бавовняними нитками «Ultrapak».

При оцінці отриманих даних застосовані об'єктивні критерії та методи варіаційної статистики. Кількісний аналіз отриманих результатів клінічних досліджень проводили з використанням непараметричних методів, так як кількість випадків за досліджуваними ознаками була відносно малою (<30).

Для перевірки статистичної гіпотези на предмет наявності відмінностей між незалежними групами застосували непараметричний метод Краскела–Уолліса та критерій Манна–Уїтні. Ретельна статистична обробка фактичного матеріалу переконливо свідчить про достовірність отриманих результатів, а їх обговорення, висновки та практичні рекомендації дозволяють стверджувати про достатній рівень обґрунтованості сформульованих автором наукових положень. Тому представлену дисертаційну роботу слід визнати науково обґрунтованою і практично значимою, що відповідає запитам теоретичної та практичної стоматології.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що автором розроблено і впроваджено електроди власної конструкції для діатермокоагулятора ДКС-2М, на підставі власних досліджень доведено ефективність їх застосування. За результатами термографії вперше виконано аналіз змін температурних показників слизової оболонки порожнини рота при проведенні ретракції ясен й одержано дані температурної динаміки в різні терміни після проведеної діатермокоагуляційної ретракції та механохімічної ретракції. З метою контролю результатів проведення ретракції ясен різними методами вперше застосовано методи-

методику гістограмної мікроскопії слизової оболонки порожнини рота на різних етапах дослідження. Уперше виконано порівняння жувальної ефективності в пацієнтів дослідних груп, яким проводили електротермічну й механічну ретракцію ясен.

Практичне значення отриманих результатів полягає у впровадженні в клініку рекомендацій щодо раціонального вибору методу ретракції маргінальних ясен.

Оцінка змісту роботи. Дисертаційна робота Ніколова В. В. побудована за традиційною схемою, викладена літературною українською мовою на 194 сторінках друкованого тексту, з яких 156 сторінок основного тексту, складається з анотації, вступу, огляду літератури, матеріалів і методів досліджень, трьох розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення результатів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел, який включає 262 найменування (161 написаних кирилицею та 101 – латиницею), 8 додатків. Робота ілюстрована 50 рисунками, та 3 таблицями.

Вступ дисертації написаний відповідно до рубрик, регламентованих ДАК України. У ньому висвітлено актуальність теми, зв'язок роботи з науковими програмами, мета та завдання дослідження, об'єкт, предмет та методи дослідження, наукова новизна отриманих результатів та їх практична цінність. Наведений особистий внесок здобувача і результати апробації дисертації, публікації, в яких відображено основні положення дисертації. Завдання дослідження аргументовані та адекватні поставленій меті.

Зауважень до вступу немає.

Розділ перший, присвячений огляду літератури, складається з шести підрозділів та викладений на 25 сторінках.

У першому підрозділі представлені данні літератури щодо сучасних поглядів на взаємозв'язки «зуб – ясна» і «штучна коронка – зуб – ясна» при протезуванні зубів різними видами незнімних зубних протезів.

Показано, що при препаруванні нерідко травмуються тканини пародонта, зокрема – ясенний край і кругова зв'язка зуба. Засвідчено що однією з головних причин запальних ускладнень з боку слизової оболонки і тканин пародонта у віддалений термін є неповне видалення фіксаційного матеріалу з міжзубних проміжків, зубоясенної борозни і промивного простору ортопедичних конструкцій, що відбувається на завершальному етапі лікування, особливо, якщо мала місце додаткова механічна травма на попередніх клінічних етапах. На основі аналізу даних літератури автор приходить до висновку про відсутність повної й систематизованої інформації про вплив штучних коронок на тканини пародонта.

Другий підрозділ висвітлює роль ретракції ясен і необхідність її проведення при протезуванні незнімними конструкціями зубних протезів.

Автором проведений аналіз експериментальних і клінічних наукових досліджень щодо тактики ортопедичного лікування незнімними конструкціями зубних протезів. На думку автора важливим аспектом планування незнімної ортопедичної конструкції є визначення положення краю коронки.

У третьому підрозділі достатньо вичерпно наведена характеристика методів та способів ретракції ясен. Описані види ретракції ясен, їхні переваги й недоліки за даними вітчизняних і зарубіжних авторів.

У четвертому підрозділі проведено аналіз результативності й наслідків препарування зубів і ретракції ясен.

Наведені дані літератури вказують, що між факторами якості препарування твердих тканин зуба і методикою проведення ретракції існує міцний і нерозривний зв'язок.

У п'ятому підрозділі проаналізовані методи оцінки стану ясен після накладання зубних протезів.

Шостий підрозділ висвітлює можливості визначення температурного показника слизової оболонки в стоматологічній практиці. На думку автора потенційні можливості термографії на етапах ортопедичного лікування не розкриті в науковій літературі повною мірою й залишають широкий простір для подальших наукових досліджень.

В цілому огляд літератури всебічно висвітлює обраний напрямок дослідження, достатньо інформативний, написаний чітко і послідовно. Здобувач критично оцінює роботи авторів, наголошує питання, що залишилися невирішеними і резюмує необхідність проведення даних досліджень. Обґрунтовано доцільність проведення поглиблених досліджень з метою підвищення якості ортопедичного лікування при протезуванні незнімними металокерамічними протезами.

Зауваження. Підрозділи 1.2. і 1.3. доцільно було б об'єднати. Огляд літератури виконано за результатами вивчення 262 джерел літератури, із них 231 джерело є давнішими 2015 року. Глибина інформаційного пошуку у 88% джерел перевищує п'ятирічну межу.

В розділі «**Матеріали і методи дослідження**», що розділений на 8 підрозділів, представлена загальна клінічна характеристика обстежених ортопедичних хворих і застосованих методик дослідження.

У підрозділі 2.1. наведена характеристика дослідних груп пацієнтів, обґрунтований вибір об'єкту дослідження. У другому підрозділі описана методика проведення діатермокоагуляції електродами власної конструкції. До здобутків автора можна віднести розробку і впровадження електродів власної конструкції для діатермокоагулятора ДКС-2М. Підрозділ 2.3 присвячений описанню методики проведення ретракції ясен механічним способом та методам відновлення кукси зуба. Описані методики відновлення кукси зуба з використанням куксової металевої вкладки та з використанням скловолоконного штифта. У підрозділі 2.4 представлена методика проведення термографічного дослідження.

Методики індексного контролю стану слизової оболонки ясен щелеп, а саме Проба Шиллера–Писарева та Індекс Silness J.–Loe H., представлені в підрозділі 2.5.

У підрозділі 2.6. наведена методика визначення стану слизової оболонки ясен за допомогою гістограмної мікроскопії з гістограмним аналізом зображення. Спосіб виявлення запалення слизової оболонки порожнини рота, запропонований автором, забезпечує високу об'єктивність і інформативність процесу

виявлення запалення за рахунок комп'ютерної графічної візуалізації отриманих результатів дослідження та сприяє підвищенню ефективності ортопедичного лікування на всіх етапах підготовки порожнини рота до протезування, у процесі протезування та після його завершення.

У підрозділі 2.7 описана методика визначення жувальної ефективності після протезування незнімними зубними протезами. Запропонований автором спосіб визначення жувальної ефективності в клінічних умовах значно спрощує проведення обстеження за рахунок компактності й високої роздільної здатності макрооптичної лінзи.

Останній підрозділ 2.8. надає інформацію щодо методів статистичної обробки отриманих результатів, які дозволили більш переконливо представити отримані результати.

Використані методи дослідження сучасні та інформативні і забезпечують високий рівень достовірності отриманих даних та дозволяють оцінити проблему, що досліджує автор.

Розділ викладений на 21 сторінці, ілюстрований 10 рисунками.

Зауваження: рисунки 2.6; 2.9; 2.10 містять підписи російською мовою.

Третій розділ «Результати термографічного дослідження пацієнтів із ретракцією ясен» викладений на 14 сторінках. Це один з основних розділів власних досліджень.

В розділі автором дисертаційного дослідження проведений аналіз результатів термографічного обстеження пацієнтів і виявлено співставність температури слизової оболонки у пацієнтів після проведеної діатермічної ретракції у порівнянні з особами, у яких ретракція проводилася механо-хімічним способом. Встановлено, що попри значне підвищення температури при проведенні та безпосередньо після процедури діатермокоагуляції, у довгостроковій перспективі процеси відновлення в представників дослідних груп відбуваються подібно і не мають статистично відчутної різниці.

Розділ ілюстрований 18 рисунками, відрізняється ретельним аналізом, що сприяє чіткому уявленню про температурні коливання слизової оболонки та твердих тканин зуба до початку ретракції ясен, під час проведення процедури,

через 60 хвилин та через 14 діб.

Зауваження. В рисунках з діаграмами доцільно описати одиниці вимірювання. В окремих частинах розділу зустрічаються орфографічні та стилістичні помилки.

Цікавим та інформативним є проведений в **Розділі 4** аналіз результатів оцінювання стану слизової оболонки ясен щелеп за даними індексного контролю та мікроскопії слизової оболонки ясен з гістограмним аналізом зображення після проведеної ретракції. Розділ складається з двох підрозділів.

У першому підрозділі за результатами індексного контролю автором доведено позитивний вплив постійної фіксації металокерамічного протеза на рівень гігієнічного стану ділянки протезування та інтенсивність запальної реакції слизової оболонки в ділянці ретракції в пацієнтів обох дослідних груп.

Результати мікроскопії слизової оболонки ясен з гістограмним аналізом зображення після проведеної ретракції представлені у підрозділі 4.2. Запропонований автором спосіб виявлення запалення слизової оболонки порожнини рота на етапах ортопедичного лікування дозволяє досягти чіткого виявлення стану слизової оболонки порожнини рота за мінімальну кількість часу й забезпечує високу міру об'єктивізації й інформативності процесу.

Розділ викладений на 9 сторінках, відрізняється переконливими даними, добре ілюстрований 5 рисунками і 3 таблицями, які доповнюють текст.

Зауважень немає.

Вагомим є проведений дисертантом в **п'ятому розділі** аналіз стану жувальної ефективності в пацієнтів дослідних груп після протезування незнімними протезами. Встановлено, що протезування незнімними металокерамічними коронками сприятливо впливає на рівень жувальної ефективності, про що свідчить зменшення числових значень індексу жувальної проби на 7 добу після фіксації коронки і в групі 1, і в групі 2. Отримані результати підтверджені наведеними в розділі виписками з історій хвороб.

У цілому розділ 5 викладений інформативно на 17 сторінках, ілюстрований 18 рисунками, що наочно доповнюють текст дисертаційної роботи. Слід зазначити, що матеріал розділу 5 широко представлений в публікаціях.

Зауважень до розділу немає. Приємне враження складає якість ілюстрацій клінічних ситуацій, наведених у розділі.

Розділ “Обговорення отриманих результатів” викладений на 8 сторінках. Розділ має аналітичний характер. У стислій формі представлена підсумкова оцінка усієї роботи, яка свідчить про наукову ерудицію автора. Дисертант аргументовано наводить результати виконаних ним досліджень, порівнюючи із відомими показниками досліджень інших науковців, і наочно резюмує наукову і практичну значимість дисертації.

Висновки, у кількості 6, базуються на отриманому фактичному матеріалі роботи, переконливі, аргументовані, повністю відповідають меті та поставленим завданням, не викликають сумніву щодо достовірності. У висновках наведені кількісні показники досліджень, що наочно демонструють отримані результати наукової роботи. Практичні рекомендації, котрі пропонуються автором для впровадження в клінічну практику, конкретні і зрозумілі для практичних лікарів.

Зауважень немає.

Значення для науки і практики, шляхи використання результатів дослідження.

Дисертаційній роботі Ніколова В. В. «Порівняльна характеристика різних способів підготовки опорних зубів зі зруйнованою коронковою частиною під незнімні металокерамічні конструкції зубних протезів» притаманний високий науково-методичний рівень.

Проведене дослідження показало, що дисертант теоретично обґрунтовує необхідність впровадження в клінічну практику рекомендацій щодо переваги ретракції маргінальних ясен за допомогою діатермокоагулятора у разі часткового або повного руйнування коронкової частини зуба, що підлягає протезу-

ванню незнімною металокерамічною конструкцією. Висвітлена ефективність гістограмної мікроскопії для визначення стану слизової оболонки порожнини рота після проведення ретракції ясен.

Розпрацьовані покази до постійної фіксації ортопедичної конструкції за умови проведеної діатермокоагуляції маргінальної слизової оболонки.

Основні наукові та практичні положення дисертаційної роботи впроваджено в роботу стоматологічної клініки «Імпластика» (м. Полтава), стоматологічної клініки фірми «Vitadent» (м. Запоріжжя), стоматологічної клініки «Натюрелле» (м. Київ), а також у навчальний процес кафедр пропедевтики ортопедичної стоматології Української медичної стоматологічної академії (м. Полтава) і ортопедичної стоматології Запорізького національного медичного університету.

Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових фахових виданнях (ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації). Основні наукові положення та результати проведених автором роботи досліджень у повному обсязі викладено у 26 друкованих працях, з яких 6 – у наукових фахових виданнях, рекомендованих ДАК МОН України, у тому числі 5 – у закордонних наукометричних виданнях; опубліковано 11 тез у збірниках науково-практичних конференцій; отримано 4 Патенти України на корисну модель. При цьому виконані всі вимоги ДАК України до рівня і кількості публікацій результатів дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук. Подані наукові праці ідентичні щодо змісту автореферату й основних положень дисертаційної роботи. Основні положення дисертаційної роботи доповідалися й обговорювалися на міжнародних науково-практичних конференціях.

Автореферат викладений на 21 сторінці і містить усі розділи згідно вимогам ДАК України. Зміст автореферату повністю віддзеркалює отримані результати й основні положення дисертації.

Недоліки дисертації та автореферату щодо їх змісту і оформлення.

Зауваження, що виникли при рецензуванні дисертації мають рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи. Дисертаційна робота і автореферат викладені грамотною українською мовою, відрізняються гарним оформленням, змістовністю. Проведений об'єм досліджень всебічно охоплює проблему. Всі розділи дисертації вдало ілюстровані таблицями і рисунками. Використані літературні джерела є сучасними та інформативними.

Під час рецензування дисертаційної роботи до автора виникли запитання:

1. Чому Ви обрали для фіксації скловолоконних штифтів саме композиційний цемент «RelyX Unicem»? Чи проводились дослідження інших фіксаційних матеріалів?
2. Наскільки були зруйновані зуби, які відновлювали штифтами? За якими ознаками зуби виключали з дослідження?
3. В залежності від яких факторів Ви обирали метод відновлення кукси зруйнованих зубів?
4. Чи відрізнявся рівень гігієни (індексна оцінка) в групах чоловіків і жінок, та у різних вікових групах?

Висновок

Дисертаційна робота Ніколова Володимира Володимировича на тему «Порівняльна характеристика різних способів підготовки опорних зубів зі зруйнованою коронковою частиною під незнімні металокерамічні конструкції зубних протезів», виконана автором під керівництвом доктора медичних наук, професора Короля Дмитра Михайловича, є закінченим науковим дослідженням, присвяченим вирішенню актуальної наукової задачі – підвищенню якості ортопедичного лікування пацієнтів шляхом обґрунтування можливості застосування діатермокоагуляційного методу тимчасової ретракції слизової оболонки в разі часткового чи повного руйнування коронкової частини зуба при протезуванні незнімними металокерамічними протезами. За своєю актуальністю, метою і за-

вданням дослідження, достовірністю і обґрунтованістю отриманих результатів дослідження, висновків і практичному значенню дисертація Ніколова В. В. відповідає вимогам п. 11 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Кабінетом Міністрів України від 24 липня 2013 за № 567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів № 656 від 10.08.2015 року та № 1159 від 30.12.2015 року), а її автор заслуговує присвоєння наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.22 - стоматологія.

Офіційний опонент

завідувач кафедри ортопедичної
стоматології Вінницького національного
медичного університету ім.М.І. Пирогова
кандидат медичних наук, доцент

Е.В. Беляев

Підпис Беляєва В.В.
завіряю
Сит. шев відділу кадрів
Вінницького національного
медичного університету
ім. М. І. Пирогова
М. І. Пирогова
» 20